

LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II

Podsumowanie monitoringu ptaków
realizowanego w 2017 r.
w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050
„Renaturyzacja sieci hydrograficznej
w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II”.

Opracowała:

Joanna Zawadzka

Koordynator ds. ochrony przyrody

w projekcie LIFE13 NAT/PL/000050

LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II

W ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II” prowadzony jest monitoring następujących gatunków ptaków i grup gatunków ptaków:

- 1) derkacza (*Crex crex*),
- 2) wodniczki (*Acrocephalus paludicola*),
- 3) ptaki siewkowe (bez kszyka),
- 4) kszyk (*Gallinago gallinago*),
- 5) zespół ptaków lęgowych (wszystkie gatunki),
- 6) dubelta (*Gallinago media*),
- 7) cietrzewia (*Tetrao tetrix*).

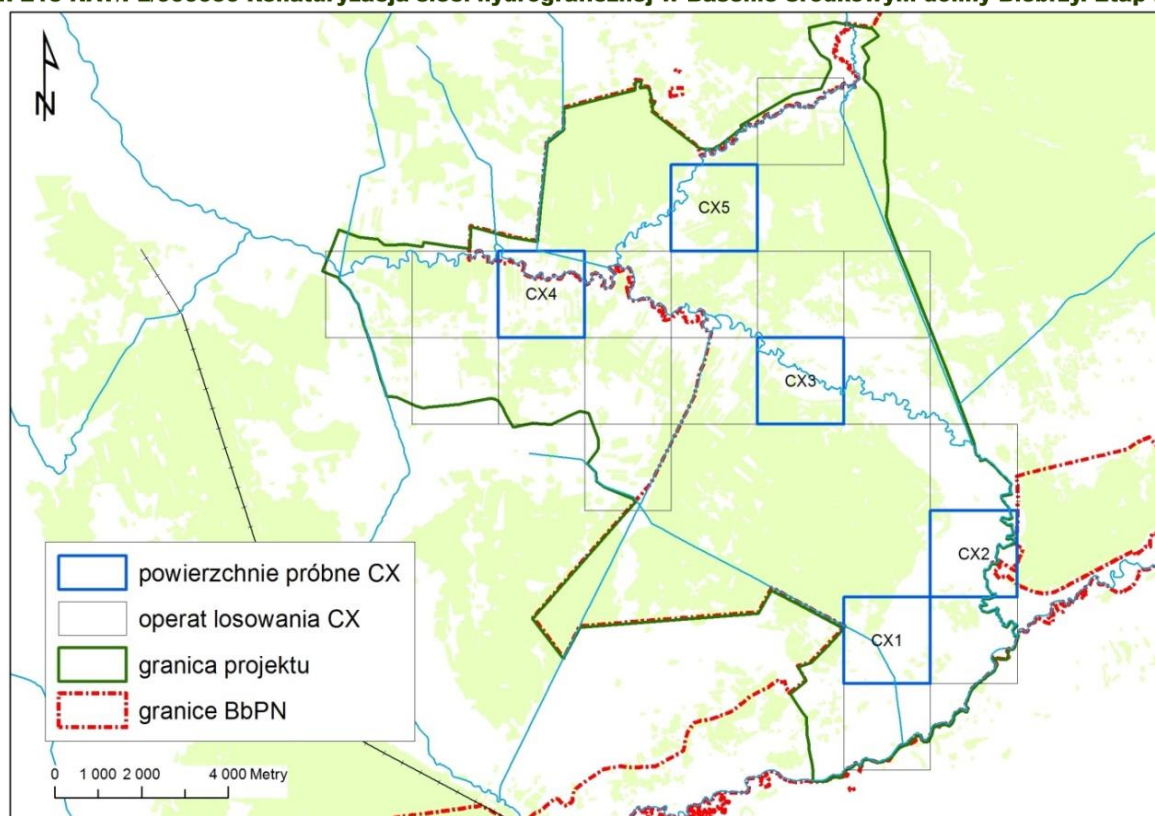
Wykonawcą monitoringu ptaków (pkt. 1-5) jest Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków w Markach. Monitoring cietrzewia jest wykonywany przez pracowników Biebrzańskiego Parku Narodowego, a z kolei monitoring dubelta jest wykonywany w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Raporty roczne dla cietrzewia i dubelta są wykonane przez ornitologów - pracowników Biebrzańskiego Parku Narodowego.

Derkacz *Crex crex*

Monitoring derkacza wykonywano na 5 losowych powierzchniach próbnych (kwadratach o boku 2 km; Ryc. 1). Na każdej z tych powierzchni wykonano 2 kontrole nocne (w terminach 22 maja - 31 maja i 27 czerwca – 5 lipca) w trakcie których liczono odzywające się samce. Podczas pierwszej kontroli obserwatorzy odnotowali 19 derkaczy, natomiast przy drugiej kontroli odnotowano 14 ptaków. Wyniki zostały przedstawione w tabeli 1.

Tab. 1. Wyniki liczeń derkacza w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) w 2017 roku (Mucha 2017a).

Powierzchnia próbna	CX1	CX2	CX3	CX4	CX5
1 kontrola	6	7	4	1	1
2 kontrola	3	3	2	1	5

Ryc. 1. Monitoring derkacza w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) - rozmieszczenie operatu losowania oraz powierzchni próbnych w 2017 r.

Wodniczka *Acrocephalus paludicola*

W ramach monitoringu wodniczki wykonano 2 liczenia (w dniach 20 maja – 8 czerwca oraz 20 czerwca - 10 lipca) na potencjalnych siedliskach wodniczki, w czasie których notowano wszystkie śpiewające samce tego gatunku. Podczas pierwszej kontroli stwierdzono 84 śpiewające samce, w czasie drugiej kontroli – 113. Na podstawie analizy rozmieszczenia stwierdzeń wodniczki minimalną liczbę samców oszacowano na 119 (Mucha 2017d).

Kszyk *Gallinago gallinago*

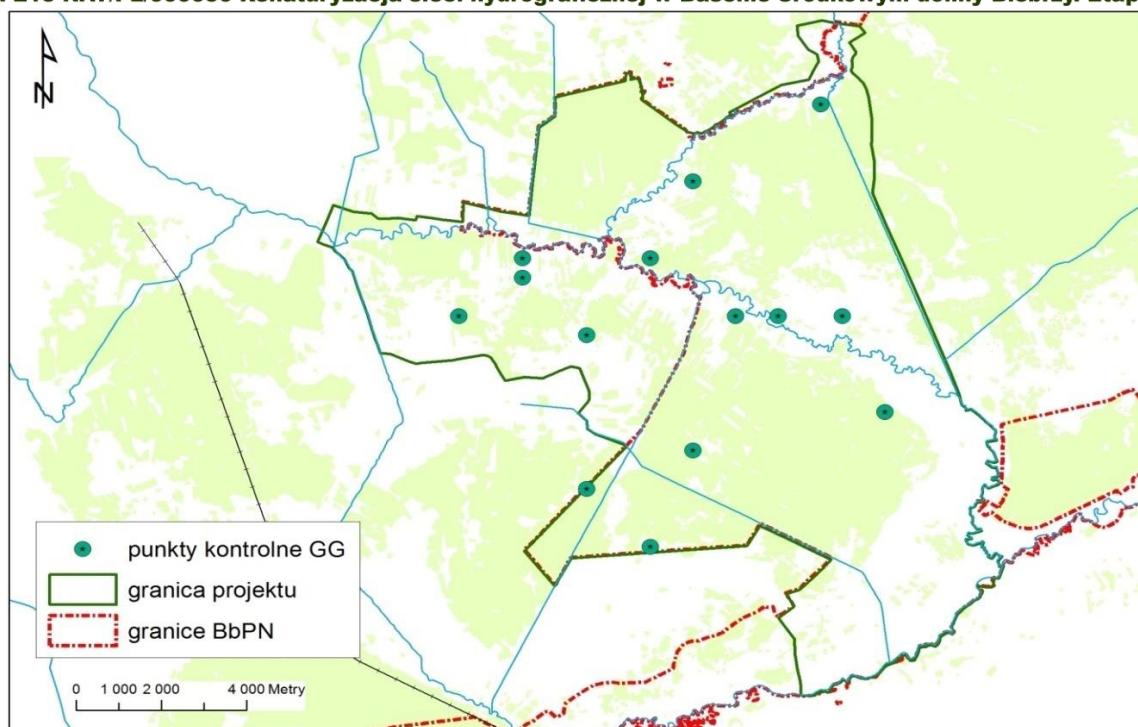
Monitoring kszyka prowadzono metodą liczeń w 14 losowych punktach kontrolnych (Ryc. 2). Na punktach kontrolnych wykonano trzy liczenia w terminie 25 kwietnia – 10 maja. Zaobserwowane w ciągu trwającej 10 minut kontroli ptaki notowano w dwóch kategoriach odległości (do 100 m i powyżej 100 m) w podziale na: tokujące („beczące”), wydające głosy i pozostałe.

LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II

W czasie kontroli w 4 z 14 punktów w ogóle nie odnotowano kszyków. W pozostałych 10 punktach liczba zaobserwowanych ptaków wahała się od 1 do 6. Średnia liczba ptaków stwierdzanych na punkcie wyniosła 1,1, natomiast ptaków tokujących – 0,40, co w przybliżeniu odpowiada zagęszczeniu 1,3 ptaków tokujących na 100 ha. Wyniki zostały przedstawione w tabeli 2.

Tab. 2. Wyniki liczeń kszyka w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 w 2017 roku (Mucha 2017b).

Punkt kontrolny	Kontrola 1							Kontrola 2							Kontrola 3							Średnia ogółem	Średnia - tokujące
	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem		
	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe		Tokujące	Odzywające się	Pozostałe	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe		Tokujące	Odzywające się	Pozostałe	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe			
GG_37	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_41	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2	0,6	0,3
GG_51	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	2	0	0	3	0	1	0	0	0	0	1	1,6	0,6
GG_61	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2	1	0	0	1	2	0	4	2	1
GG_71	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0	2	0	2	1,3	0
GG_81	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_91	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	2	3	0	5	1	0	0	0	1	0	2	2,6	1,3
GG_101	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_110	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_111	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	2	0	3	0	0	0	0	1	0	1	1,6	0,3
GG_121	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0,6	0
GG_131	0	0	0	1	3	0	4	0	0	0	1	1	0	2	0	0	0	3	3	0	6	4	1,6
GG_141	0	1	0	1	0	0	2	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0,3
GG_210	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	0,6	0,6
Średnia							0,7							1,3							1,4	1,1	0,4

Ryc. 2. Monitoring kszyska w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 - rozmieszczenie punktów kontrolnych w 2017 r.

Inne siewkowe (czajka *Vanellus vanellus*, rycyk *Limosa limosa*, krwawodziób *Tringa totanus*, kulik wielki *Numenius arquata*)

Ptaki siewkowe (z wyłączeniem kszyska i dubelta objętych innymi programami monitoringu) były monitorowane w 2017 r. na całym obszarze realizacji projektu. Wykonano 2 liczenia (w dniach 18-28 kwietnia oraz 4-10 maja), na potencjalnych siedliskach ptaków siewkowych (wilgotne i podmokłe tereny otwarte – łąki, pastwiska, niskie szuwały itp.), podczas których notowano wszystkie widziane i słyszane ptaki.

W trakcie liczeń ptaków siewkowych nie stwierdzono lęgowego kulika wielkiego. Szacowana liczebność rycyka na obszarze projektu to 6-7 par. Ptaki obserwowano między Wólką Piaseczną a Goniądzem oraz w okolicy rzeki Ełk od strony Kapic i „Trójkąta”. Szacowana liczba krwawodzioba to 8-9 pary (ryc.3), natomiast liczebność czajki w 2017 roku jest szacowana na 70-75 par (Mucha 2017c).

Ryc.3. Krowodziób na łąkach między Goniądem a Wólką Piaseczną (Ł. Mucha).

Monitoring zespołu ptaków lęgowych ekosystemów nieleśnych

Monitoring zespołu ptaków lęgowych prowadzono zgodnie ze zmodyfikowaną metodyką MPPL: liczono wszystkie gatunki ptaków na transektach (transekty o długości 1 km zlokalizowane parami na 4 losowo wybranych powierzchniach próbnych, kwadratach o boku 1 km – Ryc. 4) w trakcie trzech porannych kontroli. Kontrole prowadzono w następujących terminach: 1-15 maja, 20-31 maja, 6-20 czerwca. Notowano wszystkie ptaki (wraz z informacją o wieku, płci i zachowaniu) w trzech kategoriach odległości, na 100 m odcinkach transektów. Wyniki zostały przedstawione w tabeli 3.

Tab. 3. Zbiorcze zestawienie wyników liczeń w ramach monitoringu ZPL.

Powierzchnia próbna	ZLP1	ZLP2	ZLP3	ZLP4	ZPL 1-4
1 kontrola	73	55	155	97	-
2 kontrola	61	47	113	124	
3 kontrola	51	61	120	94	
Razem	185	163	388	315	1051

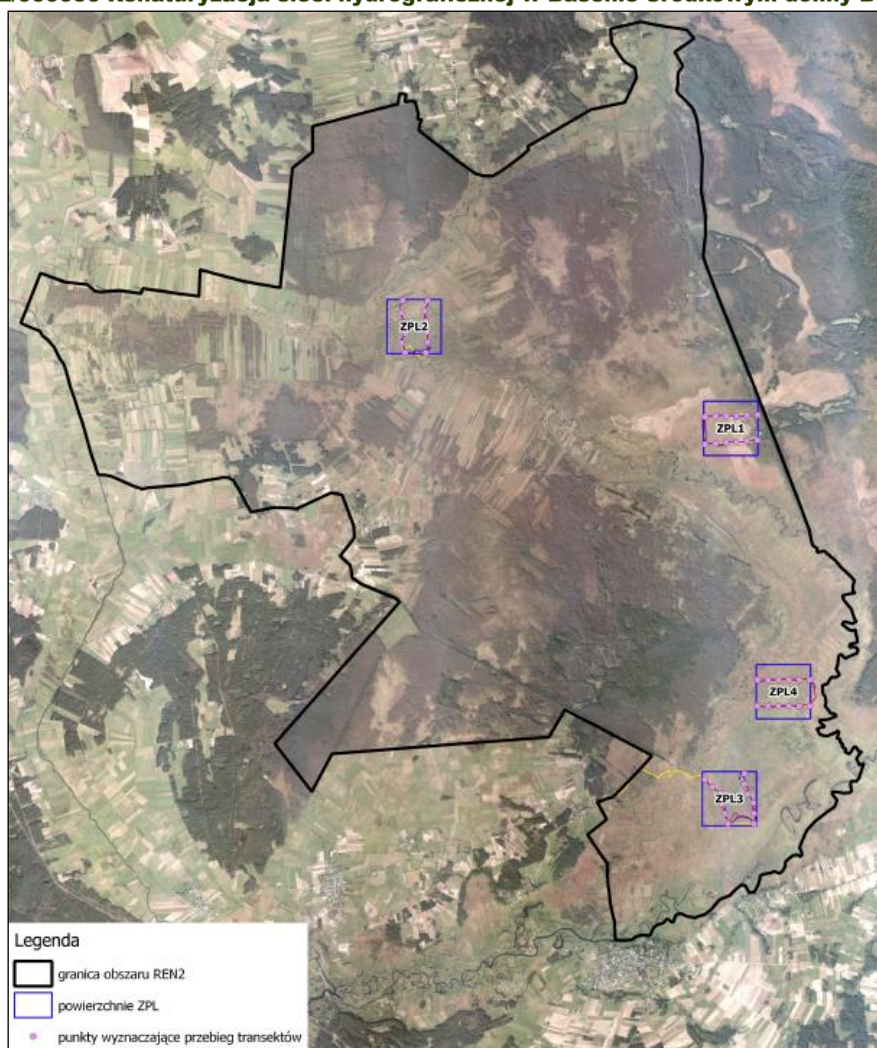
LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II
Podczas trzech kontroli na czterech powierzchniach odnotowano łącznie 1051 ptaków należących do 57 gatunków. Ponad połowę zespołu stanowiły ptaki należące do 6 gatunków:

- rokitniczka *Acrocephalus schoenobaenus* (16%),
- potrzos *Emberiza schoeniclus* (11,2%),
- kszczyk *Gallinago gallinago* (6,4%),
- pokląskwa *Saxicola rubetra* (6%),
- skowronek *Alauda arvensis* (6%),
- batalion *Calidris pugnax* (5,3%).

Wśród subdominantów, tj. gatunków, których udział wyniósł 2- 5% znalazły się:

- brzęczka *Locustella luscinioides* (4,8 %),
- wodniczka *Acrocephalus paludicola* (3,4%)
- cierniówka *Sylvia communis* (3,2%)
- pliszka cytrynowa *Motacilla citreola* (2,5%)
- świergotek łąkowy *Anthus pratensis* (2,3%)
- szpak *Sturnus vulgaris* (2,1%)
- piecuszek *Phylloscopus trochilus* (2,7%).

Ponadto, jeszcze 9 gatunków osiągnęło udział wynoszący przynajmniej 1%. Były to słowik szary *Luscinia svecica*, kukułka *Cuculus canorus*, trznadel *Emberiza citrinella*, błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, derkacz *Crex crex*, dziwonia *Erythrura erythrurus*, cyraneczka *Anas crecca*, trzciniak *Acrocephalus arundinaceus*, krzyżówka *Anas platyrhynchos*. Indeks różnorodności Shannona-Wienera wyniósł 3,24 (Mucha, 2017f).

Ryc. 4. Monitoring zespołu ptaków lęgowych w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) – rozmieszczenie powierzchni próbnych.

Dubelt *Gallinago media*

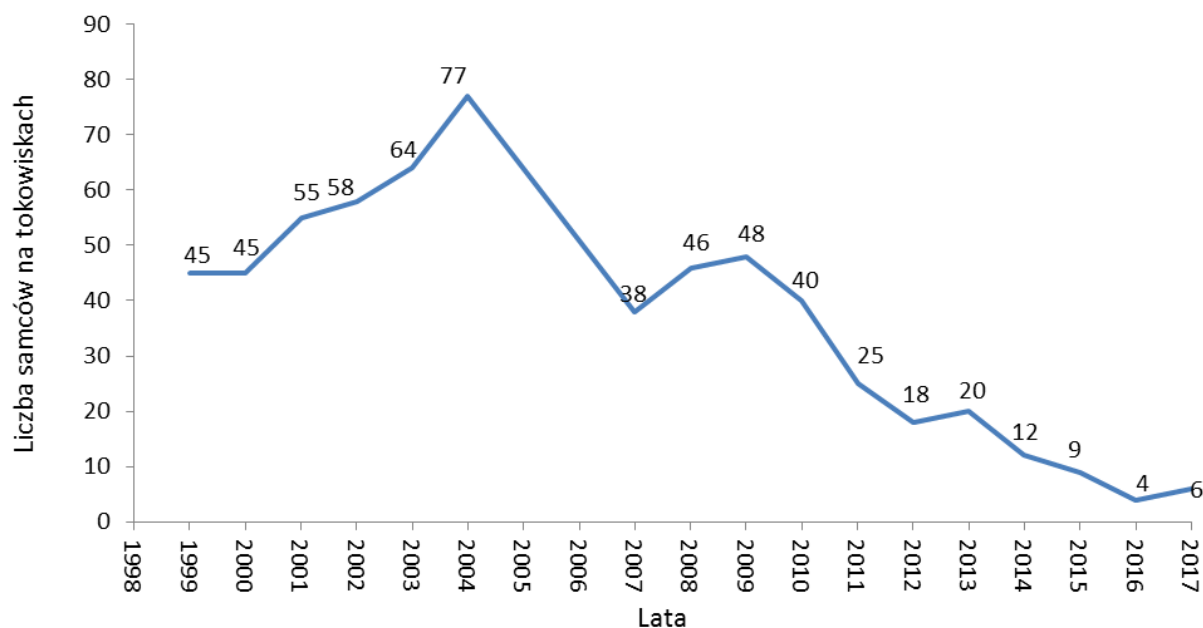
Monitoring dubelta przeprowadzono w oparciu o metodykę prac monitoringowych przyjętych w ramach Państwowego Monitoringu Ptaków. Na obszarze projektu przeprowadzono kontrole na 21 kwadratach 1x1 km. Na powierzchniach monitorowanych odnotowano 15-17 samców na dwóch tokowiskach (Krajewski, 2017).

Cietrzew *Tetrao tetrix*

Liczenie cietrzewia wykonano na wszystkich aktualnych stanowiskach tego gatunku na obszarze realizacji Projektu, tj. w 5 ostojach cietrzewia. Podczas poszczególnych kontroli stwierdzono odpowiednio 4 i 6 samców cietrzewia na tokowiskach, a ich liczebność całkowitą oceniono na 6 samców (Henel, 2017).

LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II

Zmiany liczebności cietrzewia na obszarze projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” w latach 1999-2017 przedstawia ryc.5. W wyniku trwającego od około 10 lat spadku liczebności populacji gatunek ten stał się w dolinie Biebrzy skrajnie nieliczny i krytycznie zagrożony wyginięciem.

Ryc. 5. Zmiany liczebności cietrzewia w latach 1999 – 2017 na obszarze projektu „Renaturyzacja II LIFE PL”

LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II
Literatura:

1. Henel K. 2017. Raport z monitoringu cietrzewia na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II”. Raport roczny z monitoringu za 2017 rok. BbPN, Osowiec-Twierdza: 1 - 12 (pdf).
2. Krajewski Ł. 2017. Raport z monitoringu dubelta *Gallinago media* na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II”. Raport z monitoringu w 2017 rok. BbPN, Osowiec-Twierdza: 1 - 24 (pdf).
3. Mucha Ł. 2017a. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2017 rok – derkacz *Crex crex*. BbPN, OTOP, Marki-Trzcianne: 1 - 8 (pdf).
4. Mucha Ł. 2017b. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2017 rok – kszyc *Gallinago gallinago*. BbPN, OTOP, Marki-Trzcianne: 1 - 8 (pdf).
5. Mucha Ł. 2017c. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2017 rok – siewkowe bez kszyc. BbPN, OTOP, Marki-Trzcianne: 1 - 14 (pdf).
6. Mucha Ł. 2017d. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2017 rok – wodniczka. BbPN, OTOP, Marki-Trzcianne: 1 - 9 (pdf).
7. Mucha Ł. 2017f. Monitoring ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2017 rok – zespół ptaków lęgowych. BbPN, OTOP, Marki-Trzcianne: 1 - 13 (pdf).